

ΕΡΩΦΙΛΗ

Journal of Modern Greek Literature

Τεύχος 4 | Νοέμβριος 2023

Κωστής Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη – Με εννιά σχέδια του συγγραφέα* (2013): Μια αφήγηση ασθένειας, νοσηλείας και θεραπείας

ΓΕΩΡΓΙΑ ΝΤΕΜΙΡΗ

Σελ. 18-40

<https://doi.org/10.26247/erofili.2848>

Βιβλιογραφική αναφορά

Ντεμίρη, Γεωργία. “Κωστής Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη – Με εννιά σχέδια του συγγραφέα* (2013): Μια αφήγηση ασθένειας, νοσηλείας και θεραπείας.” *Ερωφίλη* 4 (Νοέμβριος 2023): 18-40. <https://doi.org/10.26247/erofili.2848>.

Κωστής Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη – Με εννιά σχέδια του συγγραφέα* (2013): Μια αφήγηση ασθένειας, νοσηλείας και θεραπείας

Γεωργία Ντεμίρη*

Περίληψη: Στο παρόν άρθρο γίνεται λόγος για το αυτοβιογραφικό κείμενο του Κωστή Γκιμοσούλη με τίτλο *Δύο μήνες στην αποθήκη – Με εννιά σχέδια του συγγραφέα* (2013), το οποίο αναφέρεται στη δίμηνη παραμονή του συγγραφέα στο νοσοκομείο μετά από χειρουργείο στον εγκέφαλο, αφού είχε διαγνωστεί με βακτηριακή μηνιγγίτιδα, μια επικίνδυνη έως και θανατηφόρα μόλυνση των μεμβρανών που καλύπτουν το εγκεφαλικό στέλεχος και τον νωτιαίο μυελό. Η προσέγγιση υιοθετεί μια διεπιστημονική οπτική, η οποία βασίζεται στη συνδυαστική αξιοποίηση των αρχών της αφηγηματικής έρευνας σχετικά με την ασθένεια στο πεδίο της ψυχολογίας, των πορισμάτων της αφηγηματικής θεραπείας στο πεδίο της συστημικής ψυχοθεραπείας, καθώς και της θεωρίας της αφήγησης του Gérard Genette στο πλαίσιο της φιλολογικής επιστήμης. Στόχος είναι να γίνει σαφές πώς ανακατασκευάζεται η ταυτότητα του υποκειμένου μέσα στην/από την αφήγηση και πώς πραγματώνεται η θεραπευτική λειτουργία της γραφής μπροστά στην και σε σχέση με την ασθένεια. Η διεπιστημονική οπτική αποσκοπεί στην ουσιαστικότερη και αντικειμενικότερη τεκμηρίωση του ψυχοθεραπευτικού ρόλου της γραφής σε λογοτεχνικά κείμενα που αφηγούνται την ασθένεια, ενισχύοντας και εμπλουτίζοντας τις μεθόδους ανάλυσης και τα πορίσματα των λογοτεχνικών σπουδών με τις αναζητήσεις και τις πρακτικές της ψυχολογίας και της ψυχοθεραπείας.

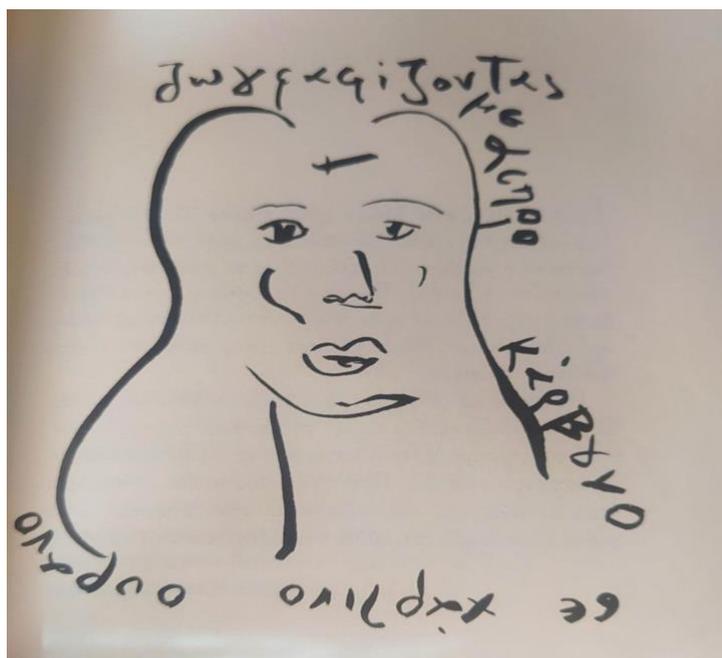
Λέξεις Κλειδιά: αφηγηματική έρευνα, αφηγηματική θεραπεία, Genette, Γκιμοσούλης, μηνιγγίτιδα

Εισαγωγή

Το *Δύο μήνες στην αποθήκη* αποτελεί μια προσωπική μαρτυρία αποκάλυψης του εαυτού διάρκειας δύο μηνών, όπου ο Γκιμοσούλης έρχεται αντιμέτωπος με τις βαθύτερες σκέψεις και τα συναισθήματά του σε μια προσπάθεια ανακάλυψης, αποκάλυψης και ανακατασκευής της αυτοεικόνας και της ταυτότητάς του, εξαιτίας της εμφάνισης της ασθένειας και της νοσηλείας του. Στο διάστημα αυτό καταγράφει την εμπειρία της διαδικασίας των παρακεντήσεων, των μαγνητικών τομογραφιών, τις

* Η Γεωργία Ντεμίρη εκπονεί τη διδακτορική της διατριβή στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Τίτλος διατριβής: «Η γραφή ως θεραπεία: η διεπαφή λογοτεχνίας και ψυχολογίας στη σύγχρονη ελληνική πεζογραφία».

παρενέργειες των φαρμάκων, μιλάει για τον φόβο του δικού του θανάτου αλλά και για τους θανάτους των άλλων ασθενών, περιγράφει το ιατρικό προσωπικό και αναφέρεται στον ρόλο της οικογένειας και των φίλων που τον επισκέπτονταν. Στο σύνολο, δηλαδή, αναφερόμαστε σε μια σύμπραξη εσωτερικών και εξωτερικών εικόνων από το δωμάτιο του νοσοκομείου και το παράθυρο του δωματίου, που αποτυπώνονται είτε μέσω της γραφής είτε μέσω σχεδίων που παρεμβάλλονται στη ροή του κειμένου· πρόκειται για εννιά σχέδια του ίδιου του συγγραφέα, ζωγραφισμένα με κάρβουνο, τα οποία συμπληρώνουν τις αφηγηματικές πληροφορίες και τις οπτικοποιούν, σαν να αφηγούνται εκ νέου μία ιστορία διά του βλέμματος κι όχι διά του λόγου.

Εικ. 1: Γκιμοσούλης, Κωστής. *Δύο μήνες στην αποθήκη –Με εννιά σχέδια του συγγραφέα*, Αθήνα: Καστανιώτη, 2013, 35.

Ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα είναι αυτό της εικόνας 1, το οποίο αποτελεί αυτοπροσωπογραφία και φέρει το κείμενο «ζωγραφίζοντας με άσπρο κάρβουνο σε χάρτινο ουρανό». Σε ένα πρώτο επίπεδο, μέσω του οξύμωρου σχήματος άσπρο-κάρβουνο, κατά το άσπρο-μαύρο, τονίζεται η σημασία της τέχνης (ζωγραφικής και λογοτεχνίας) για το υποκείμενο, καθώς και η παραπιοητική/μεταμορφωτική τους δύναμη, η οποία έγκειται στη συνένωση και αποτύπωση αντιφατικών εικόνων (λ.χ. ζωής [εκτός νοσοκομείου] – θανάτου [εντός νοσοκομείου]).

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, ξεχωρίζει το σημάδι στο μέτωπο του προσώπου. Το σχέδιο, εξάλλου, ακολουθεί την παρακάτω αφήγηση για τον άνθρωπο-λάστιχο, η οποία στρέφει την προσοχή μας στο κεφάλι, στη δύναμη των σκέψεων και στην υπακοή τους από το σώμα:

Καθώς σας τα γράφω όλα αυτά, βλέπω έναν άνθρωπο στην απέναντι στέγη να ισορροπεί, και να ξεπλένει τα κεραμίδια από τη νεροποντή των προηγούμενων ημερών. Είναι αρκετά ψηλά, αν γλιστρήσει και πέσει θα σκοτωθεί. Αλλά προφανώς έχει δώσει εντολές ο εγκέφαλος του στο κορμί να μη φοβάται. Και δεν φοβάται. Κάνει τη δουλειά του μεθοδικά, με μόνη του συντροφιά ένα λάστιχο με πίεση. Πλένει τα διαστήματα ανάμεσα από τη λάσπη με πολύ νερό. Στο τέλος ισορροπεί άκρη άκρη, κοντά στο κενό. Και μόνο που τον βλέπω ιδρώνω. Τόσο σοβαρός, τόσο υπεύθυνος, ανάλαφρος σαν χορευτής. Ο άνθρωπος από λάστιχο που δίνει ένα μεγάλο μάθημα για τη δύναμη του μυαλού. Το σώμα υπακούει στο μυαλό και αυτό είναι μαγικό.¹

Επίσης, το σημάδι συνδέεται με το κεντρικό θέμα του βιβλίου που είναι το χειρουργείο στον εγκέφαλο, το οποίο βιώνεται ως μία βίαιη κατάσταση και ως τραυματική εμπειρία:

Το μεγάλο φως του χειρουργείου ήταν ανοιχτό. Άρα μέσα από κει βάζει ο Θεός σημάδι μερικούς. Άλλους τους στέλνει ταξίδι αλλού, άλλους τους σώζει. Είχαν σταθεί όλοι από πάνω μου με τα πράσινα, με τις μάσκες. Μου άνοιξαν το κεφάλι και μου το έβγαλαν. “Βλέπετε;” είπε ο γιατρός. “Αυτή η βαλβίδα φταίει για τη μόλυνση. Ας την βγάλουμε”.²

Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα η αυτοπροσωπογραφία να παραπέμπει στην αντιπαράθεση του σώματος με το μυαλό, της υγείας με την ασθένεια, του εγώ με τη μηνιγγίτιδα.

Το *Δύο μήνες στην αποθήκη* δημοσιεύτηκε το 2013. Δέκα χρόνια αργότερα – και συγκεκριμένα στις επτά Αυγούστου του 2023– ο Γκιμοσούλης πεθαίνει από εγκεφαλική αιμορραγία, γεγονός που μας οδηγεί στη διαπίστωση ότι το αυτοβιογραφικό κείμενο λειτουργεί εν είδει προοικονομίας. Συνοπτικά, η αφήγηση εξετάζεται βάση τεσσάρων αξόνων. Ο πρώτος περιλαμβάνει τη μελέτη της *βιογραφικής ρήξης*, της *αφηγηματικής αναδόμησης* και της *εξωτερίκευσης* του προβλήματος, οι οποίες αποδίδονται μέσω των τεχνικών που αφορούν τη *φωνή* της αφήγησης. Ο δεύτερος επικεντρώνεται στη χρονική διάσταση της αφήγησης και την εύρεση των *εναλλακτικών ιστοριών* που συνδέονται με τις χρονικές μεταπηδήσεις από το παρόν στο παρελθόν και το μέλλον και αποδίδονται μέσω των τεχνικών που αφορούν τον *χρόνο* της αφήγησης. Ο τρίτος μελετάει το βίωμα της ηθικής/προσωπικής και κοινωνικής εμπειρίας της ασθένειας, το οποίο αποδίδεται μέσω των αφηγηματικών τεχνικών που αφορούν την *έγκλιση* (οπτική γωνία), καθώς το υποκείμενο έχει ως

¹ Κωστής Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη – Με εννιά σχέδια του συγγραφέα* (Αθήνα: Καστανιώτη, 2013), 34.

² Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 52.

στόχο να κάνει πιο πειστική και αγωνιώδη την αφήγηση της αποκατάστασής του, δηλαδή την αφήγηση που μοιάζει με μια φάση αναμονής, ένα πάγωμα μεταξύ υγιούς παρελθόντος και μέλλοντος. Ο τέταρτος διερευνά τη θεματική των *εξωτερικών μαρτύρων* που εμφανίζονται στο κείμενο, τονίζοντας τη *διαλογικότητα* και την *πολυφωνία* της αφήγησης. Αυτοί είναι είτε οι άλλοι ασθενείς του νοσοκομείου είτε τα άτομα του οικογενειακού και φιλικού του κύκλου, με τα οποία βρίσκεται σε μια ανταποδοτική σχέση.

Θεωρητικό πλαίσιο: Η αφηγηματική έρευνα και θεραπεία στην ψυχολογία/ψυχοθεραπεία και η θεωρία της αφήγησης στις λογοτεχνικές σπουδές

Η αφήγηση, γενικά, είναι μια διεργασία συνυφασμένη με τον άνθρωπο από τα πρώτα χρόνια της ύπαρξής τους. Είναι το μέσο με το οποίο επικοινωνεί το νόημα των γεγονότων και των εμπειριών του και είναι η παλαιότερη μορφή λεκτικής επικοινωνίας. Με την πάροδο του χρόνου, και καθώς το άτομο μεγαλώνει ηλικιακά, οι αφηγήσεις γίνονται όλο και πιο περίπλοκες, με αποτέλεσμα ο άνθρωπος να διηγείται ξανά και ξανά τη βιογραφία του και, τελικά, ο εαυτός του να κατασκευάζεται συνεχώς.³ Με την αφήγηση, δηλαδή, οργανώνει την υποκειμενική του πραγματικότητα, κατανοεί τον εαυτό του, εντοπίζει στρεβλώσεις και δυσλειτουργικά εμπόδια της κοινωνίας και καταβάλλει προσπάθεια βαθύτερης γνώσης και κατανόησης του εαυτού και των άλλων.⁴

Παρακάτω θα μελετήσουμε τη σημασία και τους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται στο πλαίσιο διαφορετικών επιστημονικών προσεγγίσεων, όπως είναι η αφηγηματική έρευνα στην ψυχολογία, η αφηγηματική θεραπεία στην ψυχοθεραπεία, καθώς και η θεωρία της αφήγησης στις λογοτεχνικές σπουδές. Η αφηγηματική έρευνα στον τομέα της ψυχολογίας άρχισε να εφαρμόζεται τη δεκαετία του 1980, έχοντας ως βασικό της εργαλείο τις ιστορίες που αφηγείται το άτομο και προτείνοντας ότι η αλλαγή της κατανόησης του εαυτού και του κόσμου πραγματώνεται, όταν τα άτομα αναπτύσσουν μια νέα, πιο προσαρμοστική και γόνιμη, αφήγηση για τη ζωή τους.⁵ Η προσέγγιση αυτή οδήγησε σε μία γενικότερη στροφή των ανθρωπιστικών επιστημών στη μελέτη των αφηγήσεων. Η στροφή αυτή οφείλεται, σύμφωνα με την κοινωνιολόγο Catherine Riessman, στην εισαγωγή της αφηγηματολογίας το 1969 από τον Tzvetan

³ Βασιλική Γιωτσίδη και Ειρήνη-Κωνσταντίνα Νικολάτου, *Η αφηγηματική προσέγγιση στη πράξη – Τεχνικές ενδυνάμωσης και εργαλεία αξιολόγησης της αφήγησης* (Αθήνα: Gutenberg, 2022), 28· Jonathan Culler, *Λογοτεχνική θεωρία – μια συνοπτική εισαγωγή*, μτφρ. Κ. Διαμαντάκου (Κρήτη: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2013), 115.

⁴ Lindsay Ffion, *The Seven Pillars of Storytelling* (Bristol, UK: Sparkol Books, 2015), 13.

⁵ Β. Γιωτσίδη και Ε. Κ. Νικολάτου, *Η αφηγηματική προσέγγιση στη πράξη...*, 29.

Τοδογον, ο οποίος μετέτρεψε την αφήγηση σε γνωστικό αντικείμενο, θέτοντας, έτσι, τα θεμέλια για τη δημιουργία μιας νέας επιστήμης.⁶

Οι αφηγηματικές έρευνες, μεταξύ άλλων, επικεντρώνονται στις αφηγήσεις για την ασθένεια, μελετώντας: α) τη *βιογραφική ρήξη* και την *αφηγηματική αναδόμηση* του εαυτού, καθώς η είσοδος της ασθένειας στη ζωή ενός ανθρώπου βιώνεται ως ένα βίαιο και δύσκολο γεγονός, το οποίο αλλάζει την αίσθηση συνέχειας που είχε, β) τη χρονική διάσταση της αφήγησης, δηλαδή το πώς βλέπει ο ασθενής το παρόν και το μέλλον του εαυτού του, αλλά και πώς επανεξετάζει συμβάντα του παρελθόντος, και γ) την ηθική/προσωπική και κοινωνική εμπειρία της ασθένειας, η οποία συνδέεται με τα συναισθήματα που εκφράζει αλλά και τη σχέση του με το κοινωνικό περιβάλλον.⁷

Οι αφηγηματικές έρευνες στην ψυχολογία, οδήγησαν, με τη σειρά τους, σε νέα μοντέλα ψυχοθεραπείας, τα οποία δίνουν έμφαση στην αφήγηση του ασθενή. Τέτοια μοντέλα είναι η οικογενειακή θεραπεία προσανατολισμένη στη λύση, η συνεργατική-διαλογική προσέγγιση, αλλά και η αφηγηματική θεραπεία, η οποία μας ενδιαφέρει εδώ.⁸ Ο όρος αφηγηματική θεραπεία εισήχθη από τους Michael White και David Epston,⁹ οι οποίοι, ξεκινώντας από την οικογενειακή θεραπεία, ήταν από τους πρώτους που εμπνεύστηκαν από τον μετα-στρουκτουραλισμό και συνθέτοντας τις αρχές του με αντιλήψεις που προέρχονται από την πολιτισμική ψυχολογία και την ανθρωπολογία, δημιούργησαν μια καινοτόμα προσέγγιση στην ψυχοθεραπεία και στην κοινοτική πρακτική.¹⁰

Η αφηγηματική θεραπεία, ή, όπως την αποκαλεί ο Michael White, η «λαϊκή ψυχολογία», είναι ένας απλός, μη ενοχικός τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι μιλούν για τα προβλήματά τους (ψυχικά/σωματικά) ή για τον εαυτό τους κατά τη διάρκεια της ψυχοθεραπείας, και περιλαμβάνει συζητήσεις «αναδιήγησης» ή «ανασυγγραφής» ιστοριών. Κι αυτό διότι αποδέχεται πως οι θεραπευόμενοι κατέχουν γνώσεις που μπορούν να τους βοηθήσουν στην αντιμετώπιση του προβλήματός τους και τις οποίες πρέπει να επικοινωνήσουν με τη μορφή αφηγήσεων.¹¹ Βασικές διεργασίες της

⁶ Catherine Riessman, *Narrative analysis* (London: Sage 1993), 1.

⁷ Arthur Frank, *The wounded storyteller: Body, illness and ethics* (Chicago: University of Chicago Press, 1995)· Elliot G. Mishler *Research interviewing, context and narrative* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986)· Ευρυνόμη Αυδή και Θεοδώρα Καραμπά, «Η συμβολή της αφηγηματικής προσέγγισης στην κατανόηση της εμπειρίας του καρκίνου του μαστού», *Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρίας Βορείου Ελλάδος* 8, (2010): 271· Ιφιγένεια Κούρτη, *Η νοηματοδότηση της εμπειρίας του καρκίνου του μαστού: Μια αφηγηματική μελέτη* (Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2013).

⁸ Αθηνά Ανδρουτσοπούλου, «Συστημική και οικογενειακή θεραπεία: Κριτική ανασκόπηση των μετανεωτερικών εξελίξεων», *Ψυχολογία* 11, τχ. 4 (2004).

⁹ Michael White and David Epston, *Narrative means to therapeutic ends* (New York: WW Norton & Company, 1990).

¹⁰ Alice Morgan, *Τι είναι η αφηγηματική θεραπεία;*, μτφρ. Α. Χαρβάτης, (Αθήνα: University Studio Press, 2011) 13.

¹¹ Michael White, "Folk psychology and narrative practice", *Dulwich Centre Journal*, vol 2 (2001).

αφηγηματικής θεραπείας είναι: α) η *εξωτερίκευση*, όπου το πρόβλημα απομακρύνεται από το άτομο και αντικειμενοποιείται, β) η χρήση *εναλλακτικών ιστοριών*, δηλαδή των φωτεινών στιγμών που βρίσκονται έξω από την επίδραση της ασθένειας και συνδέονται με τις χρονικές μεταπηδήσεις προς το παρελθόν και το μέλλον, καθώς και γ) η ύπαρξη *εξωτερικών μαρτύρων* κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας, οι οποίοι μπορεί να είναι είτε συγγενείς του θεραπευόμενου είτε άτομα με ανάλογη εμπειρία στην ασθένεια.¹²

Στις λογοτεχνικές σπουδές η θεωρία της αφήγησης συνδέεται —μεταξύ άλλων— με τον κλάδο της αφηγηματολογίας, ο οποίος εμφανίστηκε στο δεύτερο μισό του 20ού αι. με στόχο να περιγράψει τη λειτουργία και τον ρόλο της αφήγησης, απαντώντας στα ερωτήματα «ποιος αφηγείται», «τι αφηγείται» και «πώς αφηγείται».¹³ Η ανάπτυξή της ξεκίνησε από την παρατήρηση των θεωρητικών της αφήγησης ότι οι αφηγήσεις λαμβάνουν χώρα εντός του κειμένου και οι ιστορίες διατυπώνονται με διαφορετικά μέσα, τόσο μέσω του γραπτού όσο και του προφορικού λόγου, αλλά και μέσω σημείων και εικόνων. Έτσι, βασίστηκε σε μια σειρά μελετών που είχαν στόχο να φωτίσουν την ιδιομορφία του αφηγηματικού λόγου απέναντι σε άλλους τύπους λόγου, τους οποίους εξετάζει λ.χ. η ποιητική, η ρητορική ή η υφολογία.¹⁴

Ειδικότερα, το γνωστικό πεδίο της σύγχρονης αφηγηματολογίας αναπτύχθηκε προς δύο κατευθύνσεις, τη σημειωτική και την κειμενολογία. Από τη μια, η σημειωτική έχει ως αντικείμενο την αφηγημένη ιστορία και διερευνά τη δομή του αφηγήματος (αφηγηματικό περιεχόμενο), επιχειρώντας να καταρτίσει μια «γραμματική της αφήγησης» σε επίπεδο βάθους, δηλαδή μια γραμματική που να εκθέτει τη βασική νοηματική δομή που βρίσκεται κάτω από κάθε λογοτεχνικό περιεχόμενο.¹⁵ Όπως παρατηρεί ο Bremond, «η σημειολογική μελέτη του αφηγήματος (*récit*) μπορεί να χωριστεί σε δύο τάσεις, η πρώτη έχει σαν αντικείμενο την ανάλυση της τεχνικής της αφήγησης (*narration*) και η δεύτερη την έρευνα των νόμων που διέπουν τον αφηγούμενο κόσμο (*univers raconté*)».¹⁶

Η πρώτη τάση ασχολείται με το δομικό επίπεδο των αφηγηματικών κειμένων και οι ερευνητές προσπαθούν να ανακαλύψουν «τις δομές βάθους», δηλαδή τις αφηρημένες, σταθερές νόρμες, από τις οποίες απορρέουν οι εκάστοτε αφηγηματικές πραγματώσεις. Έτσι, συνδέουν τις δομές της αφήγησης με τις δομές της λογικής και

¹² M. White and E. David, *Narrative means...*

¹³ Ο όρος αφηγηματολογία αποτελεί μετάφραση του γαλλικού όρου “*narratologie*” και επικράτησε σε σχέση με τους όρους «αφηγητική», «αφηγητική σημειωτική» και «δομική ανάλυση της αφήγησης», βλ. Tzvetan Todorov, *Ποιητική*, μτφρ. Α. Κασρινάκη (Αθήνα: Γνώση, 1989), 10.

¹⁴ Raman Shelden, *Στοιχεία της ποίησης*, μτφρ. Α. Παρίση (Θεσσαλονίκη: Κωνσταντινίδη, 1986) 164.

¹⁵ Άννα Τζούμα, *Εισαγωγή στην αφηγηματολογία, θεωρία και εφαρμογή της αφηγηματικής τυπολογίας του G. Genette* (Αθήνα: Συμμετρία, 1997), 36.

¹⁶ Claude Bremond κ.ά., *Σύγχρονη θεωρία της λογοτεχνίας, Θεωρία της αφήγησης*, επιμ. Β. Καλλιπολίτης (Αθήνα: Εξάντας, 1991), 125.

της γραμματικής, προκειμένου να υποδείξουν τη διαμόρφωση της ανθρώπινης διάνοιας.¹⁷ Η δεύτερη τάση της αφηγηματολογίας, η κειμενολογία, έχει ως στόχο να αποκαλύψει τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα σε ένα σύστημα μορφών και ένα σύστημα νοήματος. Γι' αυτό, εξετάζει την ίδια την πράξη της αφήγησης και επιχειρεί να συγκροτήσει μια θεωρία του αφηγηματικού λόγου, εκθέτοντας τους αφηγηματικούς τρόπους και τις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιούν τα κείμενα, ως προς τις χρονικές σχέσεις κατά τη διάρκεια της αφήγησης, τον τρόπο και τον βαθμό που μεταδίδεται η αφηγηματική πληροφορία, καθώς και με τον φορέα της αφηγούμενης ιστορίας.¹⁸

Αρκετές θεωρίες συμπεριλαμβάνονται στην τάση αυτή, όπως του Franz Karl Stanzel, ο οποίος προτείνει ως βάση ανάλυσης το τρίπτυχο πρόσωπο-προοπτική-τρόπος. Βασικότερος, όμως, εκπρόσωπός της είναι ο Gérard Genette, ο οποίος με το έργο του *Σχήματα III (Figures III)* παρέχει ένα χρήσιμο αναλυτικό εργαλείο για την ανίχνευση ενός μεγάλου φάσματος αφηγηματικών τρόπων και τεχνικών για την πράξη της αφήγησης και τους τρόπους εκφοράς του αφηγηματικού λόγου.¹⁹ Πρότεινε, μάλιστα, τρεις κατηγορίες για τη ανάλυση του αφηγηματικού κειμένου: τον *χρόνο*, την *έγκλιση* και τη *φωνή*. Ο *χρόνος* αναφέρεται στη μελέτη των χρονικών σχέσεων μεταξύ αφήγησης και ιστορίας, η *έγκλιση* στους τρόπους της αφηγηματικής αναπαράστασης και η *φωνή* στον αφηγητή και τον αποδέκτη της αφήγησης. Οι κατηγορίες χρόνου και έγκλισης αφορούν στις σχέσεις μεταξύ ιστορίας και αφήγησης, ενώ η φωνή αφορά στις σχέσεις μεταξύ αφηγηματικής πράξης και αφήγησης, όπως επίσης και μεταξύ αφηγηματικής πράξης και ιστορίας.²⁰

Στοιχεία της θεωρίας του Genette σχετικά με τη *φωνή*, τον *χρόνο* και την *έγκλιση* της αφήγησης θα εφαρμοστούν στην ανάλυση του κειμένου του Γκιμοσούλη, διότι αποτελεί μια ολοκληρωμένη θεωρητική και μεθοδολογική πρόταση πάνω στην πράξη της αφήγησης και φαίνεται να έχει επηρεάσει και σύγχρονους μελετητές, όπως είναι η Shlomith Rimmon-Kenan (2002) και η Mieke Bal (2004).

Ανακεφαλαιώνοντας, παρακάτω θα εφαρμοστούν στην ανάλυση του κειμένου οι βασικές αρχές της αφηγηματικής έρευνας και θα εντοπιστούν οι διεργασίες της αφηγηματικής θεραπείας, οι οποίες θα ερμηνευτούν σε συνάρτηση με τις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται σε κάθε περίπτωση, προκειμένου να γίνει μια

¹⁷ Γεωργία Φαρίνου-Μαλαματάρη, *Αφηγηματικές τεχνικές στον Παπαδιαμάντη* (Αθήνα: Κέδρος, 1997), 2.

¹⁸ Άννα Τζούμα, *Εισαγωγή στην αφηγηματολογία θεωρία και εφαρμογή της αφηγηματικής τυπολογίας του G. Genette* (Αθήνα: Συμμετρία, 1997), 37· Ερατωσησθένης Γ. Καψωμένος, *Αφηγηματολογία. Θεωρία και μέθοδοι ανάλυσης της αφηγηματική πεζογραφίας* (Αθήνα: Πατάκη, 2003), 13, 82.

¹⁹ Ε.Γ. Καψωμένος, *ό.π.*, 147.

²⁰ Α. Τζούμα, *Εισαγωγή στην αφηγηματολογία*, 43.

ολοκληρωμένη αφηγηματική ανάλυση ως προς το περιεχόμενο και τη δομή της αφήγησης.

Δύο μήνες στην αποθήκη: μια αφήγηση αποκατάστασης

Πριν από την κυρίως αφήγηση, ο συγγραφέας τοποθετεί ένα κείμενο εν είδει προλόγου με τον τίτλο «Για να μην ξεχνώ», το οποίο ανήκει στο εξωδιηγητικό αφηγηματικό επίπεδο. Υιοθετώντας την οπτική του εγώ που αφηγείται εκ των υστέρων μας πληροφορεί για τη *βιογραφική ρήξη* που έχει βιώσει εξαιτίας της εμφάνισης του βίαιου γεγονότος της ασθένειας αλλά και του εγκλεισμού που την ακολούθησε:

Δεκαεννιά Δεκεμβρίου μπήκα στο νοσοκομείο, ακριβώς μετά από δύο μήνες βγήκα, δεκαεννιά Φεβρουαρίου. Για μένα τουλάχιστον, τεράστιο διάστημα. Χρειαζόμουν να μείνω “ζωντανός” ως το τέλος. Κι έμεινα. Είδα πολλές εικόνες, εσωτερικές, εξωτερικές, μερικές περιγράφονται εδώ, άλλες όχι. Ήταν ένα σπουδαίο μάθημα υπομονής και επιμονής.²¹

Το υποκείμενο βρίσκεται δηλαδή σε μία κατάσταση ρήξης, διότι αποδιοργανώνεται και καταλύεται το νόημα της ζωής του, εξαιτίας της εμφάνισης της ασθένειας και του εγκλεισμού. Η έννοια της *βιογραφικής ρήξης* στην αφηγηματική έρευνα προτάθηκε από τον Michael Bury, στις αρχές της δεκαετίας του 1980, προκειμένου να αναφερθεί στην καταλυτική επίδραση που ασκεί η νόσος σε πολλές όψεις της ζωής των ανθρώπων. Οι όψεις αυτές αφορούν τη ρήξη στις δεδομένες για το άτομο πεποιθήσεις και συμπεριφορές, τη ρήξη στον συνήθη τρόπο νοηματοδότησης των γεγονότων και την αναθεώρηση της βιογραφίας και του εαυτού, διότι καταλύεται η αίσθηση συνέχειας που αυτός είχε, λόγω του ενδεχόμενου θανάτου.²² Εδώ, η αναθεώρηση του εαυτού έχει να κάνει με την αναγνώριση και αποδοχή των προσωπικών ορίων και τη διαδικασία επανατοποθέτησης του εαυτού στον κόσμο:

Αγγίζεις και ξεπερνάς τα όριά σου, κι είναι παράξενο, μόλις αρχίζεις και χαλαρώνεις, επειδή τα αποδέχεσαι, αν είσαι ακόμα ζωντανός, βγαίνεις έξω στον κόσμο. Αυτό ισχύει στα πάντα στη ζωή.²³

²¹ Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη*, 9.

²² Michael Bury, “Chronic Illness as Biographical Disruption”, *Sociology of Health and Illness* 4, no 2 (1982): 167-182· Ι. Κούρτη, *Η νοηματοδότηση της εμπειρίας του καρκίνου του μαστού*, 60-61.

²³ Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη*, 11.

Έτσι, το υποκείμενο οφείλει να δημιουργήσει μια νέα αφήγηση και να δώσει νόημα στη ρήξη που προκλήθηκε, προκειμένου να την ενσωματώσει στη συγκρότηση του τωρινού, μετά την ασθένεια, εαυτού του. Η *αφηγηματική του αναδόμηση* συντελείται μέσω της κύριας πρωτοπρόσωπης αφήγησης, η οποία αποτελείται από 75 σελίδες και ως προς τη φωνή είναι αυτοδιηγητική, καθώς υπάρχει ταύτιση αφηγητή-πρωταγωνιστή. Επίσης, ως προς τη μορφή της είναι αποσπασματική, καθώς το γράφον υποκείμενο επιλέγει μικρά αφηγηματικά σύνολα με αυτόνομες ιστορίες και ασύνδετες περιγραφές.

Ξεκινώντας την *αφηγηματική του αναδόμηση*,²⁴ το υποκείμενο προβαίνει σε μια προσπάθεια να εξωτερικεύσει, να απομακρύνει, και να μοιράσει το πρόβλημα:

*Να κάνεις υπομονή. Όχι υπομονή αλλά επιμονή. Κάπως έτσι έγινα χελώνα. Όχι μια χελώνα της στεριάς, αλλά μια χελώνα της ανοιχτής θάλασσας. Με τεράστιο καβούκι. Περίμενε, μου έλεγαν. Υπομονή χελωνήσια. Πότε θα βγω; Θα βγω άραγε ποτέ; Το πρωί, το μεσημέρι, το βράδυ μιας χελώνας που την έλεγαν... πώς την έλεγαν; Αρχίζω να ξεχνάω. Αυτός η χελώνα. Τόνους αντιβίωσης η χελώνα. Μηνιγγίτιδα η χελώνα. Δεν περιμένει η χελώνα. Δεν περιμένει, δεν διαβάζει η χελώνα. Όλα τα βλέπει, αλλά δεν μιλάει η χελώνα. Ο Αρχέλων, η χελώνα.*²⁵

Η απομάκρυνση δηλαδή πραγματοποιείται μέσω μιας μεταμορφωτικής διαδικασίας, η οποία χωρίζει στα δύο την αφηγηματική φωνή, δημιουργώντας το υποκείμενο-άνθρωπο και το υποκείμενο-ζώο, τα οποία αντιστοιχούν στο ανθρώπινο και στο ζωώδες κομμάτι του εαυτού. Η επιλογή της χελώνας δεν είναι τυχαία, διότι, σε προσωπικό επίπεδο, ο συγγραφέας έτρεφε μεγάλη αγάπη προς αυτήν και την είχε παρούσα στην καθημερινότητά του σε όλες τις μορφές της.²⁶ Σε συμβολικό επίπεδο, σύμφωνα με την ινδική μυθολογία, η επιβίωση του κόσμου εξαρτάται άμεσα από την επιβίωση της θαλάσσιας χελώνας. Ο μύθος, μάλιστα, αναφέρει ότι η γη στηρίζεται στις

²⁴ Ο όρος *αφηγηματική αναδόμηση* ή *αναδόμηση ταυτότητας*, εισήχθη από τον Gareth William, προκειμένου να αναφερθεί στην προσπάθεια του ατόμου να εδραιώσει σημεία αναφοράς μεταξύ του σώματος, του εαυτού και της κοινωνίας και να αναδομήσει την αίσθηση της τάξης μπροστά στον κατακερματισμό που προκάλεσε η ασθένεια, βλ. Gareth William, "The genesis of chronic illness: Narrative reconstruction", *Sociology of Health and Illness* 6, no 2 (1984): 177.

²⁵ Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη*, 11.

²⁶ Ο Γκιμοσούλης σύμφωνα με τη συγγραφέα και σύντροφό του Εύη Γεροκώστα: «Αγαπούσε και ήθελε να μάθει από τα παιδιά και τα ζώα –ιδίως τη θαλάσσια χελώνα, που την είχε παντού γύρω του στην αγαπημένη του θέση, σε ένα μεγάλο μαξιλάρι στο πάτωμα· λούτρινες, πέτρινες, ξύλινες, σε κάθε μορφή. Μετά το πρόβλημα υγείας προ δεκαετίας (κύστη στον εγκέφαλο), ο Κωστής υιοθέτησε ως τρόπο ζωής εκείνον της χελώνας· θαύμαζε την υπομονή της. Και, μάλιστα, τότε είχε γράψει και το *Δύο μήνες στην αποθήκη*. Ήταν παρατηρήτης, με τα μεγάλα του μάτια χάζευε τους πάντες και τα πάντα· εκεί που νόμιζες ότι ήταν αφηρημένος, εκείνος απλώς βυθιζόταν σε κάτι που του τραβούσε το βλέμμα. Ο Κωστής ήταν αυτό που έβλεπαν όλοι· ένα κράμα χελώνας και παιδιού», βλ. Δημήτρης Αθηνάκης, «Κωστής Γκιμοσούλης: Ένας συγγραφέας φτιαγμένος από καλοσύνη, σιωπή και χιλιόμετρα», *Η Καθημερινή*, 07/08/2023.

πλάτες τριών ελεφάντων, οι οποίοι στέκονται στο καβούκι μας γιγάντιας χελώνας που κολυμπάει στη θάλασσα του άπειρου. Έτσι, αν η χελώνα εξαφανιστεί, θα έρθει και το τέλος του κόσμου.²⁷ Γι' αυτό και ο Αρχέλων, ένα πλάσμα της φύσης που θεωρείται ιερό και χρησιμοποιείται ως έμβλημά του, πιστεύει στον «μοναδικό θεό της ζωής»:

*Ο Αρχέλων πίσω μου μου φαίνεται πως χαμογελούσε στον δικό του θεό. Τον θεό των πάντα μεταβαλλόμενων υδάτων. Που δεν γνωρίζουν ούτε έντονη λύπη ούτε υστερική χαρά. Ο Αρχέλων πίστευε χωρίς να το ξέρει στον μοναδικό θεό της ζωής. Γι' αυτό τον αγαπούσα ερήμην μου. Και γι' αυτό τον έκανα έμβλημά μου και τοτέμ μου.*²⁸

Επομένως, ο Αρχέλων, όνομα που εμπεριέχει τις λέξεις χελώνα, άρχων και αρχή, λειτουργεί ως η άλλη φωνή του υποκειμένου, η οποία χαρακτηρίζεται από καλή μνήμη, σοφία, πείσμα, και αντοχή στα τραύματα εξαιτίας της ανθεκτικότητας του καβουκιού της, σαν ένα είδος ανώτερου και αρχετυπικού εαυτού, ο οποίος αλλάζει τη ροή των πραγμάτων και της αφήγησης:

*Είμαι ο Αρχέλων, οπότε μπορώ ν' αλλάξω τη ροή των πραγμάτων. Δεν μου αρέσει η ροή που δίνει ο συγγραφέας. [...] Θέλω να αλλάξω την ιστορία, να μην περιμένω πια, ν' αναλάβω ρόλο πιο ενεργητικό. Να αυτονομηθώ, να κολυμπάω ελεύθερος, να μην ασχολείται κανείς μαζί μου, να ξαναγράψω αυτή την ιστορία.*²⁹

Στο σημείο αυτό, τονίζεται η επιθυμία της ελευθερίας έναντι του εγκλεισμού που επιφέρει η νοσηλεία. Μάλιστα, η ιδέα της ελευθερίας, η οποία αποτελεί προνόμιο του Αρχέλωνος, γίνεται, μέσω της ταύτισης αφηγητή-χελώνας για τον πρώτο, ένας τρόπος απόδρασης από το πρόβλημα, σύμφωνα με τη θεωρία της αφηγηματικής θεραπείας.³⁰

Έπειτα, ως προς τη χρονική διάσταση της αφήγησης, είναι μεταγενέστερη, εστιασμένη στο παρόν της ιστορίας και συνδέεται, πρώτον, με την περιγραφή της ασθένειας στην εξέλιξή της. Η αίσθηση του χρόνου για το υποκείμενο αλλάζει συνεχώς

²⁷ Κώστας Παπαπαναγιώτου κ.ά., *Θαλάσσιες Χελώνες* (Αθήνα: Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας, 1997), 5.

²⁸ Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη...*, 48.

²⁹ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 27.

³⁰ Ο White, αναφερόμενος στην διαδικασία της εξωτερίκευσης κατά την αφηγηματική θεραπεία, δημιούργησε μια λίστα με πλήθος μεταφορών που έχουν χρησιμοποιηθεί από τα ίδια τα άτομα για να προσδιορίσουν τις δράσεις τους στην προσπάθειά τους να αναθεωρήσουν τη σχέση με τα προβλήματα της ζωής τους, καταγράφοντας την πηγή των μεταφορών. Αναφέρει, για παράδειγμα, τον εξορκισμό του προβλήματος (από μαγικές αντιλήψεις της ζωής), την «απεργία» από το πρόβλημα (από την ιδέα της πολιτικής δράσης), τον διαχωρισμό από το πρόβλημα (από τις έννοιες του αποχωρισμού και της εξατομίκευσης), την αποδυνάμωση του προβλήματος (από την ιδέα της ενδυνάμωσης), τη μείωση της επίδρασης του προβλήματος (από την ενέργεια της προσωπικής αυτενέργειας), και την απόδραση από το πρόβλημα (από την ιδέα της ελευθερίας), βλ. Michael White, *Χάρτες αφηγηματικής πρακτικής*, μτφρ. Ι. Στανιμεράκη (Αθήνα: Orosito – Εταιρία αφηγηματικής ψυχοθεραπείας, 2021), 32.

και αποτελεί ένδειξη της ψυχολογικής του κατάστασης. Έτσι, τότε μοιάζει με ένα πάγωμα της συνηθισμένης του ροής και παρομοιάζεται με τον ρυθμό που πέφτουν οι σταγόνες του ορού, σε μια προσπάθεια οπτικοποίησης του κυλίσματος:

*Ο ορός έσταζε πάνω απ' το κεφάλι μου σαν γιαπωνέζικο βασανιστήριο. Ή όπως ο χρόνος. Είναι γελοίο να το περιγράψεις αυτό.*³¹

Άλλες φορές, ταυτίζεται με την ασημαντότητα αλλά και την αντοχή της ύπαρξης:

*Κάθε νύχτα μια τρίχα στη χτένα του κόσμου. Η τηλεόραση παίζει το Master Chef κι εμείς βράζουμε στη χύτρα της υφελίου. Με μικρόβιο ή όχι, με παρακέντηση ή όχι, αντέχει ο χρόνος για να κοιμηθείς σωστά και να ξυπνήσεις όμορφα. Κλείσε το βιβλίο με τα φαντάσματα του παρελθόντος, όποια κι αν είναι αυτά.*³²

και τότε μοιάζει να βαίνει φυσιολογικά:

*Και ξαφνικά το δίωρο με την παρακέντηση χαλάρωσε. Ο χρόνος κυλούσε αβίαστα. Δεν κατουρούσα συνέχεια, δεν ήθελα συνεχώς την πάπια. Δεν ήταν πραγματική ανάγκη. Ήταν νευρική.*³³

Δεύτερον, ο χρόνος γίνεται μέσο μετατόπισης του συνηθισμένου χρονικού προσανατολισμού που έχει το άτομο προς το παρελθόν και το μέλλον του.³⁴ Αυτή η μετατόπιση συνδέεται με την αφήγηση των *εναλλακτικών ιστοριών*, οι οποίες στο πλαίσιο της αφηγηματικής θεραπείας αφορούν περιστάσεις, πεποιθήσεις, γεγονότα, σκέψεις, συναισθήματα, πράξεις ή ιδέες που βρίσκονται έξω από την επίδραση του προβλήματος, εναντιώνονται ή αντιτίθενται σ' αυτό και μπορούν να ιδωθούν ως φωτεινές στιγμές. Ο θεραπευόμενος δηλαδή καλείται να μιλήσει για τα «φωτεινά γεγονότα» στο παρελθόν (αναμνήσεις), αλλά και να οραματιστεί θετικά το μέλλον, προβάλλοντας τα όνειρα, τις επιθυμίες και τους στόχους του, σε μια προσπάθεια ανασυγγραφής της προσωπικής του ιστορίας.³⁵

³¹ Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη...*, 85.

³² Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 55.

³³ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 38.

³⁴ Pagona Roussi and Evrinomy Avdi, Meaning-making and chronic illness: Cognitive and narrative approaches, *Hellenic Journal of Psychology*, vol 5 (2008): 160.

³⁵ Ο White μάλιστα, συνδέει τις εναλλακτικές ιστορίες, με αυτό που οι Greimas και Courtés αποκαλούν στη λογοτεχνία «τοπίο δράσης» και «τοπίο συνειδησης». Συγκεκριμένα, το «τοπίο δράσης» είναι «είναι το υλικό της ιστορίας που συντίθεται από εμπειρίες γεγονότων, τα οποία είναι συνδεδεμένα σε αλληλουχία γεγονότων κατά τη διάρκεια του χρόνου και σύμφωνα με συγκεκριμένες πλοκές. Αυτό παρέχει τη στοιχειώδη δομή των ιστοριών». Το «τοπίο της συνειδησης», σχετίζεται με τη διαμόρφωση του μέλλοντος και περιλαμβάνει «όσα πιστεύουν τα άτομα ότι αντανακλούν τα γεγονότα του τοπίου δράσης στον

Οι ιστορίες αυτές εδώ προσφέρουν έναν πιο χαρούμενο και αισιόδοξο τόνο στην ιστορία και είναι αναδρομικές ή προδρομικές. Οι αναδρομικές στρέφονται προς το παρελθόν και φέρνουν το άτομο αντιμέτωπο με εκείνες τις επανεγγραφές στη μνήμη του που του δίνουν δύναμη, όπως είναι το περιστατικό με τη νονά του, που του χάρισε τη ζωγραφιά του Αρχάγγελου Μιχαήλ, το οποίο συνδέεται με την αλλαγή της πίστης του προς τον θεό και τη βοήθεια που τελικά του πρόσφερε:

Πριν έξι μήνες είχαμε πάει στο σπίτι τους. Δεν περίμενε ότι θα πήγαινα και μόλις με είδε έβαλε τα κλάματα. Η νονά μου. Αγιογραφούσε κιόλας. Εκείνη τη μέρα που πήγαμε μου χάρισε τη ζωγραφιά του Αρχάγγελου Μιχαήλ. [...] Μερικές φορές σαν άσκηση έπεφτα γονατιστός και το βλέμμα μου πάντα καρφωνόταν στον Μιχαλάκη. Ζητούσα υποσυνείδητα βοήθεια για τη δοκιμασία που θα ερχόταν, και όντως ήρθε.³⁶

Οι προδρομικές στρέφονται προς το μέλλον, και εκφράζουν κυρίως την επιθυμία της ελευθερίας και της θεραπείας. Αυτές βρίσκονται σε χρόνο μέλλοντα («θα βγω», «θα είμαι») και σε υποτακτική έγκλιση («να μην είμαι»):

Καθρέφτη, καθρεφτάκι μου κάνε μου τη χάρη και πες μου πότε θα βγω από αυτό το νοσοκομείο. Κι όταν βγω θα είμαι θεραπευμένος. Μήπως είμαι ανυπόμονος; Μάλλον είμαι. Σου δίνω, καθρέφτη, την υπόσχεση να μην είμαι πια. Είναι ο μόνος τρόπος για να γιάνω.³⁷

Στην παρούσα, όμως, περίπτωση έχουμε και πολλές εναλλακτικές ιστορίες που είναι παροντικές, αναφέρονται, δηλαδή, στο παρόν της ιστορίας, καθώς ο συγγραφέας υιοθετεί την οπτική του εγώ που βιώνει, και περιγράφει όσα είδε και έζησε εντός του νοσοκομείου. Οι εναλλακτικές ιστορίες του παρόντος, συνδέονται με τα κωμικά περιστατικά κατά τη διάρκεια της νοσηλείας του, όπως, για παράδειγμα, με την κατάληξη ενός καβγά στον οποίο ενεπλάκη ο φίλος του ο Χρήστος:

Ο τύπος που ήταν ξαπλωμένος σηκώθηκε, πήγε στον παππού και του 'δωσε ένα σκαμπίλι. [...] Ο Χρήστος ήταν εκεί. Μπήκε στη μέση να τους χωρίσει, μα ο τύπος επιτέθηκε και σ' αυτόν. Κι έτσι όπως ο Χρήστος είναι ψηλός και μυώδης, ο τύπος το 'σκασε απ' τις σκάλες. Το προαύλιο γέμισε αστυνομία. [...] Ο Χρήστος τελικά ήρθε μέσα,

χαρακτήρα, τα κίνητρα και τις επιθυμίες τους. Έχει να κάνει, δηλαδή, με τις ερμηνείες που κατασκευάζονται μελλοντικά μέσα από τον αναστοχασμό των γεγονότων», βλ. M. White and D. Epston, *Narrative means to therapeutic ends...*, 80, 85· M. White, *Χάρτες αφηγηματικής πρακτικής...*, 73.

³⁶Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη*, 82.

³⁷Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 70.

*μου έδωσε ένα σάντουιτς που μου 'χε πάρει από απέναντι, από τα Everest –σάντουιτς που το ονομάζαμε θεικό. Έπεσε σ' ένα κρεβάτι κι άρχισε να ροχαλίζει.*³⁸

Επίσης, συνδέονται με τις εικόνες της φύσης που έβλεπε από το παράθυρό του, οι οποίες υπογραμμίζουν την κίνηση και τη συνέχεια της ζωής σε αντίθεση με το στατικό βλέμμα της απλής παρατήρησης, που είχε υιοθετήσει ο ίδιος, αλλά και την οικειοποίηση του χώρου και των αντικειμένων του, εξαιτίας της δίμηνης παραμονής του, όπως παρατηρούμε και στην εικόνα 2:

Εικ. 2: Γκιμοσούλης, Κωστής. Δύο μήνες στην αποθήκη –Με εννιά σχέδια του συγγραφέα, Αθήνα: Καστανιώτη, 2013, 25.

*Από κει έβλεπα τη βροχή να πέφτει μέσα στις λιμνούλες, τον αέρα να φυσάει, τον μακρύ ευκάλυπτο, τις προτομές να κυματίζουν, την εκκλησία, τα έβλεπα όλα, όπως σε φυλακή. [...] Όπως σε φυλακή έβλεπα τον έξω κόσμο. Το αγάπησα εκείνο το παράθυρο. Το παράθυρό μας.*³⁹

Ο χώρος του νοσοκομείου παρομοιάζεται με φυλακή, εξαιτίας τόσο του σωματικού περιορισμού όσο και της συναισθηματικής απομόνωσης λόγω της μοναξιάς. Στο σκίτσο ξεχωρίζει το βλέμμα, το οποίο τοποθετείται πίσω από τις υπόλοιπες εικόνες, δηλώνοντας μια οπτική πορεία από πίσω προς τα μπρος, καθώς η θέση του παρατηρητή βρίσκεται στο παρασκήνιο. Στο προσκήνιο, αντίθετα, τοποθετείται ο δρόμος με τον αναβάτη της μηχανής, ο οποίος ταυτίζεται με τον πρότερο εαυτό του,

³⁸ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 50.

³⁹ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 24.

εξαιτίας της αγάπης του Γκιμοσούλη για τις μηχανές, και λειτουργεί ως μια διαδικασία προβολής του ελεύθερου παρελθόντος επί του έγκλειστου παρόντος.⁴⁰ Μάλιστα, τα περισσότερα σχέδια του συγγραφέα, αποτυπώνουν φυσικά στοιχεία, όπως είναι ο ήλιος, τα δέντρα, το φεγγάρι και η βροχή, εκφράζοντας την επιθυμία του υποκειμένου να βγει από το νοσοκομείο και να είναι ελεύθερος.

Εν συνεχεία, όσον αφορά την ηθική διάσταση της εμπειρίας της ασθένειας, δηλαδή τα συναισθήματα του υποκειμένου, αυτά εκφέρονται από την οπτική του εγώ που βιώνει, καθώς ο αφηγητής υιοθετεί τη σκοπιά του ασθενούς, βρίσκεται σε μια φάση αναμονής, μη γνωρίζοντας πότε θα τελειώσει η νοσηλεία του. Έτσι, γίνονται εμφανή τα συναισθήματα του φόβου του θανάτου που εκφράζει το υποκείμενο, καθώς, όπως αναφέρει, στον χώρο του νοσοκομείου «ζωή και θάνατος είναι πολύ κοντά»,⁴¹ αλλά και του φόβου εν όψει της μαγνητικής τομογραφίας:

Ο φόβος. Πάλι ο φόβος μπαίνει στα μάτια μας και μας στραβώνει. Πηγαίναμε στο υπόγειο του νοσοκομείου για να κάνω μαγνητική. [...] Το φοβόμουν αυτό το θορυβώδες μηχανήμα, δεν μπορούσες από το μάτι του να κρυφτείς. Τα έδειχνε όλα.⁴²

Ο Gareth William, μάλιστα, στο πλαίσιο της αφηγηματικής έρευνας, συνέδεσε την ηθική διάσταση με την αρετή και μίλησε για την ανησυχία των ατόμων να μην γίνουν βάρος.⁴³ Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το υποκείμενο φαίνεται να φέρει αυτό το αίσθημα ντροπής, επειδή νόμιζε ότι γίνεται βάρος στη μητέρα του και τον πατριό του Γεράσιμο, οι οποίοι πλήρωναν τα χρήματα για τις αποκλειστικές νοσοκόμες που τον πρόσεχαν:

Και τα πενηντάευρα έφευγαν σαν τα κουνέλια. Τα πλήρωνε η μάνα, ίσως και κάποια ο Γεράσιμος. Αυτή η συναλλαγή μ' έκανε να νιώθω σκατά.⁴⁴

Όσον αφορά την κοινωνική διάσταση της εμπειρίας της ασθένειας, δηλαδή τη σχέση της αφήγησης με το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται, υπάρχουν τρεις αφηγηματικοί τύποι, σύμφωνα με την αφηγηματική έρευνα και με τον διαχωρισμό

⁴⁰ Σύμφωνα με τον Αθηνάκη: «Από το μανίκι τον τραβούσε η μηχανή του, με την οποία διέφευγε μακριά για να γνωρίσει τόπους, ανθρώπους, να ενωθεί με το υπερβατικό που τόσο αναζητούσε, σαν άλλος Σαχτούρης· με τη μηχανή του κατέφευγε στο Μεταξοχώρι Κισσάβου, στο σπίτι πάλι του Γιάννη Κοντού, όπου εμπνεύστηκε πλείστα όσα βιβλία, όπως η εμβληματική *Μια νύχτα με την κόκκινη του 1995* – “το έβδομο βιβλίο μου, το 7 είναι κρίσιμος αριθμός, που γράφτηκε σε συνεχή κίνηση: Αθήνα, Αλεξανδρούπολη, Μεταξοχώρι, Πάτρα”, βλ. Δ. Αθηνάκης, «Κωστής Γκιμοσούλης: Ένας συγγραφέας φτιαγμένος από καλοσύνη, σιωπή και χιλιόμετρα».

⁴¹ Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη...*, 15.

⁴² Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 76.

⁴³ G. William, “The genesis of chronic illness: Narrative reconstruction”, 185.

⁴⁴ Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη...*, 68.

του Arthur Frank, η *αφήγηση της αποκατάστασης*, όπου η ασθένεια περιγράφεται ως μια παροδική εισβολή στη ζωή του ασθενή, η *χαοτική αφήγηση*, στην οποία η ζωή έχει καταστραφεί ανεπανόρθωτα, και η *αφήγηση της ηρωικής αναζήτησης*, όπου η ασθένεια αναπαρίσταται ως πρόκληση και ευκαιρία για αλλαγή και προσωπική ανάπτυξη.⁴⁵

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, έχουμε την *αφήγηση της αποκατάστασης*, η οποία έχει ως βασικό χαρακτηριστικό την αναπάντεχη εμφάνιση της κρίσης στη ζωή του ατόμου και το ξεπέρασμα της κρίσης αυτής, προκειμένου να γυρίσει ξανά στην φυσιολογική ζωή του. Το άτομο, δηλαδή, μοιάζει να εισέρχεται σε μια φάση αναμονής, περιμένοντας μόνο την απελευθέρωσή του:

*Ήμουν μια χελώνα τραυματισμένη, τα τραύματα έδειχναν ότι είχαν επουλωθεί, απέμνε όμως η απελευθέρωση. Κι αυτή αργούσε.*⁴⁶

και:

*Γιατί Αρχέλων; Γιατί το όνομα μιας θαλάσσιας χελώνας; Γιατί οι θαλάσσιες χελώνες δεν ξεχνούν ποτέ το νερό, έχουν μεγάλη πίστη και μεγάλο πείσμα. Όταν είναι τραυματισμένες, είναι συγκεντρωμένες στην απελευθέρωση.*⁴⁷

Η ελευθερία του χαρακτηρίζεται μεταφορικά από το επίθετο «κίβδηλη» και νοείται από το υποκείμενο ως μια ψευδής και μη πραγματική κατάσταση σε αντίθεση με την ελευθερία του Αρχέλωνα που είναι «τέλεια και απέραντη»:

*Σ' αγαπάω, Αρχέλωνα, κι ας μην το ξέρεις. Αν κι εσύ, βασιλιά, μέσα στην άγνοιά σου τα γνωρίζεις όλα. Μοιάζουμε εμείς οι δυο. Και οι δυο επιθυμήσαμε την ελευθερία. Μόνο που η δική σου είναι τέλεια και απέραντη, ενώ η δική μου κίβδηλη. Δώσε μου δύναμη, υπέρτατε, για να γίνω ένα χιλιοστό απ' αυτό που θέλεις. Δηλαδή ειλικρινής, πιστός και σταθερός.*⁴⁸

⁴⁵ Οι αφηγήσεις για την ασθένεια είναι «μαρτυρίες» για το πώς είναι η ζωή με την ασθένεια, τις οποίες οι ακροατές έχουν την υποχρέωση να επικυρώσουν ακούγοντάς τις. Ταυτόχρονα, οι αφηγητές έχουν την υποχρέωση καθοδήγησης των ακροατών στο πώς μπορούν να αναδομήσουν το νόημα σε μια ανάλογη εμπειρία, βλ. A. Frank, *The wounded storyteller...*, 132. Η μελέτη αυτών των τύπων αφήγησης πηγάζει από τα επιστημονικά πεδία της γλωσσολογίας, της λογοτεχνίας και της αφηγηματολογίας, τα οποία παρέχουν ένα μεγάλο εύρος δυνατοτήτων ερμηνείας της δομής της αφήγησης, έτσι ώστε μια ιστορία μπορεί να είναι κωμική, τραγική, ηρωική, ρομαντική ή διδακτική, βλ. P. Roussi and E. Avdi, "Meaning-making and chronic illness", 167.

⁴⁶ Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη*, 19.

⁴⁷ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 27.

⁴⁸ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 54.

Τέλος, *εξωτερικοί μάρτυρες*⁴⁹ στην παρούσα αφήγηση είναι, σε ένα πρώτο επίπεδο, οι άλλοι ασθενείς και συγγενείς τους, με τους οποίους βρίσκεται σε μια ανταποδοτική σχέση, καθώς μοιράζονται το δωμάτιο και όσα συμβαίνουν μέσα σε αυτό και γίνονται έτσι κοινωνοί των ίδιων καταστάσεων:

*Μια μέρα ο πατέρας του πέθανε. Το πρόσωπο του Πάνου. Τα νεκρά πέλματα του πατέρα. Η έκφραση των νοσοκόμων. Αμίλητοι. Κάτι τέτοιες στιγμές δεν θα τις ξεχάσω ποτέ. Η σιωπή. Η μεγάλη σιωπή.*⁵⁰

Το παραπάνω απόσπασμα είναι ιδιαίτερος σημαντικό, διότι περιγράφει τον μοναδικό θάνατο που λαμβάνει χώρα εντός της αφήγησης, υπό την παρουσία του γιου, του ίδιου και των νοσοκόμων και οδηγεί στη «μεγάλη σιωπή», τόσο σε υπαρξιακό, όσο και σε αφηγηματικό επίπεδο. Επιπλέον, περιγράφει τον Νικολάκη, ο οποίος είχε κάνει εγχείρηση, φυσικοθεραπεία και είχε κολλήσει ουρολοίμωξη με αποτέλεσμα να βρίσκεται σε μια κατάσταση μεταξύ ζωής και θανάτου, καθώς «δεν είχε ακόμα αποφασίσει αν θα γύριζε στην κανονική ζωή ποτέ»:

*Ήρθε ο Νικολάκης πλάι μου. Ήταν άγιος, παιδί και άντρας. Είχε μια γυναίκα που έμοιαζε με άγγελο και δυο παιδιά. Είχε ένα πατέρα που τον υπεραγαπούσε και του 'φερνε φαγητά. Η γυναίκα του και ο πατέρας τον διεκδικούσαν και δεν φίλιωναν. Μισή μέρα ερχόταν ο πατέρας, ο κύριος Γιώργος, από τα χαράματα η γυναίκα του κι ύστερα πάλι το βράδυ. Ο Νικολάκης είχε κάνει εγχείρηση, φυσικοθεραπεία, είχε κολλήσει στο πανάκριβο κέντρο αποκατάστασης ουρολοίμωξη και είχε επιστρέψει στο νοσοκομείο με πυρετό. Ήταν το προσωπικό στοίχημα του μεγαλογιατρού Χατζή. Ο Νικολάκης είχε έντονο βλέμμα και ψιθύριζε. Δεν είχε ακόμα αποφασίσει αν θα γύριζε στην κανονική ζωή ποτέ. Καλύτερα λοιπόν χελώνα. Ο Αρχέλων που η υπομονή και η επιθυμία τον έκαναν πανίσχυρο.*⁵¹

Αναφέρεται στη γυναίκα και στον πατέρα του που τον επισκέπτονταν, δηλώνοντας τα συναισθήματα που έτρεφε ο οικογενειακός περίγυρος για τον ασθενή («η γυναίκα του και ο πατέρας τον διεκδικούσαν»). Μια μέρα, μάλιστα, περιγράφει την επίσκεψη του παιδιού του, ένα γεγονός που είχε θετικό ψυχολογικό αντίκτυπο και στον ίδιο:

⁴⁹ Εξωτερικοί μάρτυρες, κατά τη διάρκεια της αφηγηματικής θεραπείας μπορεί να είναι είτε συγγενικά πρόσωπα που έχει επιλέξει ο ίδιος ο θεραπευτής, καθώς τα θεωρεί σημαντικά για τη ζωή του θεραπευόμενου είτε πρόσωπα που βίωσαν αντίστοιχες καταστάσεις «εκ των έσω», και διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο ως προς την υποστήριξη που νιώθει ο θεραπευόμενος από το εξωτερικό του περιβάλλον, βλ. M. White and D. Epston, *Narrative means to therapeutic ends*, 114.

⁵⁰ Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη*, 16.

⁵¹ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 21.

Το παιδί τρίφτηκε στον λαιμό του πατέρα. Ο πατέρας του χαμογέλασε –ω! τι χαμόγελο ήταν αυτό!– και του χάιδεψε το κεφάλι. Όχι σπουδαίες διαχύσεις θα μου πείτε. Όμως η αγάπη με πολύχρωμα φτερά πετούσε από πάνω τους. Κι ο θάλαμος όλος μοσχοβολούσε όπως ποτέ πριν.⁵²

Αυτό γίνεται εμφανές από τη χρήση τόσο του επιφωνήματος και των θαυμαστικών «ω! τι χαμόγελο ήταν αυτό!», όσο και από τον μεταφορικό λόγο «η αγάπη με πολύχρωμα φτερά πετούσε από πάνω τους» και «ο θάλαμος μοσχοβολούσε», υπογραμμίζοντας πως υπήρχαν στιγμές που γινόταν κοινωνός μικρών πράξεων αγάπης, οι οποίες από ατομικές εκδηλώσεις γινότουσαν συλλογικές, δεδομένου του εγκλεισμού. Έτσι, οι εκδηλώσεις αυτές φανερώνουν τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούσε με τον περίγυρο του δωματίου και την άμεση επίδρασή του από αυτόν.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, *εξωτερικοί μάρτυρες* είναι τα συγγενικά πρόσωπα που τον επισκέπτονται, όπως η μητέρα και ο Γεράσιμος, αποκαλύπτοντας πτυχές των διαπροσωπικών τους σχέσεων, οι οποίες φαίνεται στην προκειμένη περίπτωση να αναθεωρούνται. Η μητέρα του, για παράδειγμα, για πρώτη φορά έγραψε και του διάβασε ποιήματά της εντός του νοσοκομείου σε μια προσπάθεια να τον βοηθήσει για να ξεχαστεί και να διασκεδάσει, αλλά και να τον προσεγγίσει με έναν γνώριμο σ' αυτόν τρόπο, υιοθετώντας τη δική του ποιητική ταυτότητα:

Η μητέρα μου. Πάνω στο κρεβάτι του νοσοκομείου. Η μητέρα βγάζει κάτι χαρτιά και διαβάζει τα ποιήματα. Δικά της. Και είναι έκπληξη. Δεν είναι χαζορομαντικά. Είναι κομμάτια με αρχή, μέση και τέλος. Δεν ξέρω γιατί δεν τα είχα ακούσει ποτέ. Μάλλον της έκλεινα το στόμα. Από εγωισμό. Μάλλον. Μου είχαν φουσκώσει τα μυαλά ότι μόνον ένας είναι ο ποιητής. Μάλλον εγώ είχα φουσκώσει σαν γάλος. Ο εγωισμός που λέγαμε. Κι έρχεται το νοσοκομείο να μου τα ανατρέψει όλα. Για μένα και για τους άλλους. Ο καθένας μπορεί να γράφει ποιήματα. Και μάλιστα καλά. Ανεξάρτητα αν από προκατάληψη το πιστεύεις, ιδιαίτερα εκείνοι που δεν πιστεύεις, εκείνοι το μπορούν.⁵³

Το υποκείμενο μέσω αυτής της κίνησης φαίνεται να αναθεωρεί, αρχικά, προσωπικά στοιχεία του χαρακτήρα του («ο εγωισμός που λέγαμε») και, μετέπειτα, γενικές παραδοχές του σχετικά με το ποιος και κάτω από ποιες συνθήκες μπορεί να γράφει

⁵² Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 53.

⁵³ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 67.

καλή ποίηση, δηλώνοντας εμφανώς πως «έρχεται το νοσοκομείο να μου τα ανατρέψει όλα. Για μένα και του άλλους».

Ο Γεράσιμος τον βοηθάει σε πιο πρακτικές και σωματικές ανάγκες, όπως είναι το ξύρισμα, υποδεικνύοντας την ανάγκη για φροντίδα και τρυφερότητα που έχει από τον οικογενειακό του περίγυρο. Η περιποίηση αυτή φαίνεται να αναγνωρίζεται, να εκτιμάται και να ανταποδίδεται από τον ίδιο («τον χάιδεψα στον αυχένα»):

Σ' αυτόν τον καθρέφτη του μπάνιου του νοσοκομείου έχουν κοιταχτεί πολλοί, πάρα πολλοί, συνήθως άρρωστοι, πονεμένοι, άτομα που είναι στα όρια της ψυχραιμίας τους. Κοιτάχτηκα κι εγώ. Όταν με ξύριζε ο Γεράσιμος και ξαφνικά ένιωσα μια βαθιά τρυφερότητα, κι ενώ ακόμα κρατούσε το ξυράφι, τον χάιδεψα στον αυχένα.⁵⁴

Επίσης, γίνεται αναφορά στους φίλους του, οι οποίοι είναι τα αδέρφια που δεν έχει. Ένας τέτοιο φίλος είναι ο Χρήστος, ο οποίος ταξίδεψε από άλλη πόλη για τον επισκεφτεί στον νοσοκομείο, γεγονός που τον ευχαριστεί και τον συγκινεί ιδιαίτερα:

Μερικοί φίλοι είναι σαν αδέρφια. Τέτοιοι για μένα είναι ο Χρήστος, ο Γιάννης, ο Σωτήρης, η Φλώρα. Επειδή δεν έχω αδέρφια, δίνω ιδιαίτερη βαρύτητα σ' αυτή τη λέξη. Αδελφός. Ο φίλος κι αδελφός Χρήστος είχε έρθει για να μείνει εκείνο το βράδυ, και μάλιστα από εκτός Αθηνών. Τον αγαπώ τον Χρήστο.⁵⁵

Στην πρώτη περίπτωση οι μάρτυρες λειτουργούν ως alter ego, ως ένας άλλος εαυτός του υποκειμένου, διότι βρίσκονται σε παρόμοια θέση (ασθένειας/νοσηλείας), ενώ στη δεύτερη περίπτωση ως οι σημαντικοί άλλοι στη ζωή του που τον καθορίζουν, τονίζοντας τη *διαλογικότητα* και την *πολυφωνία* της αφήγησης.

Καταληκτικά, θα λέγαμε πως η γραφή λειτουργεί στην προκειμένη περίπτωση ως μία λυτρωτική και μνημονική διαδικασία, καθώς εξωτερικεύει την εμπειρία της υγείας του και μέσω της καταγραφής επιτυγχάνεται η καλύτερη ενθύμησή της:

Θέλω να τα πω. Γιατί αν δεν τα πω θα σκάσω. Όχι πως αυτό σας ενδιαφέρει. Αν όμως δεν τα πω κάτι θα ξεχάσω, κι αν το ξεχάσω θα είναι σα να χάνω ένα μου δάχτυλο. Και το κάθε δάχτυλο κάτι σημαίνει για το μυαλό. Μυαλό όμως δεν είχα. Ή νόμιζα ότι είχα, που είναι το ίδιο. Μυαλό πάρα πολύ ίσον καθόλου.⁵⁶

⁵⁴ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 69.

⁵⁵ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 49.

⁵⁶ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 12.

Επίσης, δίνει στο υποκείμενο τη δυνατότητα να ενωθεί με ανθρώπους που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση και να τους βοηθήσει:

Στην αρχή έλεγα ότι οι σημειώσεις αυτές ήταν αποκλειστικά δικές μου, δεν θα τις μοιραζόμουν με κανέναν. Στο τέλος πίστεψα ότι αυτή η μαρτυρία μπορεί να βοηθούσε κάποιους που θα βρίσκονταν σε σχετικά παρόμοια θέση.⁵⁷

και:

Θέλω να ενωθώ. Θέλω ν' αρπάξω φωτιά αλλά να μην κάψω κανέναν. Μονάχα να δουν καλύτερα αυτοί που περπατούν στα σκοτεινά. Φως, κι άλλο φως!⁵⁸

Τέλος, επειδή το βιβλίο φέρει την αφιέρωση «στα δάχτυλα που το ζωντάνεψαν», δηλαδή μια αφιέρωση «εις εαυτόν», θα λέγαμε ότι λειτουργεί θεραπευτικά, από την άποψη ότι μέσω αυτής δίνει νόημα στην εμπειρία της ασθένειας και ανακατασκευάζει την ταυτότητά του. Μάλιστα, σε συνέντευξή του στην Ελένη Γκίκα σχετικά με τη συγγραφή του βιβλίου αναφέρει τα εξής: «Οι *Δυο μήνες στην αποθήκη* μ' έμαθαν πολλά και μου έδωσαν το κλειδί για να μπορώ να δω τα παράξενα. Βρήκα το ότι δεν είμαστε αιώνιοι. Βρήκα ότι το νερό κυλάει και ότι τα πάντα πεθαίνουν και ξαναζούν. Παρακολούθησα μικρούς και μεγάλους θανάτους. Και καινούριες ζωές να γράφουν δρόμους και ιστορίες».⁵⁹

Μήπως, τελικά, ο συγγραφέας κατάφερε να παρακολουθήσει και τον δικό του θάνατο; Το μόνο σίγουρο είναι ότι μέσω της γραφής, τόσο ο ίδιος και ο Αρχέλων, όσο και η απάντηση της ερώτησης ανήκουν εις το διηνεκές.⁶⁰

Συμπεράσματα

Η υπό εξέταση αφήγηση αποτελεί μια *αφηγηματική αναδόμηση* της ταυτότητας του υποκειμένου, μια προσπάθεια να ξαναπαρουσιάσει τον εαυτό του μετά τη ρήξη στη συνέχεια της ζωής του που προκάλεσε η εμφάνιση της μηνιγγίτιδας και η δίμηνη παραμονή του στο νοσοκομείο. Η *εξωτερίκευση*, δηλαδή η απομάκρυνση του

⁵⁷ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*

⁵⁸ Κ. Γκιμοσούλης, *ό.π.*, 14.

⁵⁹ Κωστής Γκιμοσούλης, «Η ουσιαστική επανάσταση είναι ένα ζάρι στα χέρια ενός παιδιού» – συνέντευξη στην Ελένη Γκίκα, *Fractal*, 14/01/2015.

⁶⁰ Το παρόν κείμενο εντάσσεται στο πλαίσιο της έρευνας για τη διδακτορική μου διατριβή με τίτλο «Η γραφή ως θεραπεία: η διεπαφή λογοτεχνίας και ψυχολογίας στη σύγχρονη ελληνική πεζογραφία», η οποία πραγματοποιείται στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης με επιβλέπουσα τη Σοφία Βούλγαρη. Εκκινώντας από τη γενική και αόριστη άποψη ότι η γραφή έχει θεραπευτικές/ιαματικές λειτουργίες για αυτόν που γράφει, η εργασία στοχεύει στη δημιουργία ενός ερμηνευτικού εργαλείου για την προσέγγιση των (αυτο)βιογραφικών λογοτεχνικών κειμένων που αφηγούνται την ψυχική ή σωματική ασθένεια.

προβλήματος, αποτελεί ένα είδος αντίστροφης καφκικής μεταμόρφωσης που χωρίζει στα δύο την αφηγηματική φωνή, δυναμώνει το άτομο, δίνοντάς του ζωώδεις δυνάμεις, αλλά και μοιράζει το βάρος του προβλήματος, το οποίο πότε εμφανίζεται σε αυτόν και πότε στον Αρχέλωνα. Τα παραπάνω συνδέονται με την επιλογή της πρωτοπρόσωπης και αυτοδιηγητικής αφήγησης, διότι υπάρχει ταύτιση αφηγητή/πρωταγωνιστή και ασθένειας, δηλαδή το υποκείμενο φέρει την ασθένεια πάνω του.

Η χρονική διάσταση της αφήγησης, που είναι ιδιαίτερως σημαντική στις αφηγήσεις για την ασθένεια, αποδίδεται από τις αφηγηματικές τεχνικές που αφορούν τον *χρόνο* και εκφράζεται με τις *εναλλακτικές ιστορίες* που είναι είτε αναδρομικές, όπως το περιστατικό με την εικόνα που φανερώνει την αλλαγή της σχέσης του με την πίστη, είτε προδρομικές, οι οποίες εκφράζουν κυρίως την επιθυμία της ελευθερίας και της θεραπείας. Στην παρούσα όμως περίπτωση, έχουμε και πολλές *εναλλακτικές ιστορίες* που είναι παροντικές και αφορούν στην περιγραφή κωμικών περιστατικών κατά τη διάρκεια της νοσηλείας του, αλλά και την περιγραφή εικόνων της φύσης που έβλεπε από το παράθυρό του, οι οποίες υπογραμμίζουν την κίνηση και τη συνέχεια της ζωής σε αντίθεση με την ακινησία του σώματος και την ασυνέχεια της ζωής του, εξαιτίας του εγκλεισμού και της μηνιγγίτιδας.

Ως προς το βίωμα της ηθικής/προσωπικής εμπειρίας της ασθένειας, αυτή συνδέεται με τα αισθήματα του φόβου και της ενοχής του υποκειμένου, επειδή δεν θέλει να γίνει βάρος, τα οποία εκφέρονται από την οπτική του εγώ που βιώνει. Η οπτική αυτή κάνει πιο πειστική και αγωνιώδη την εμπειρία της ασθένειας και της νοσηλείας και συνδέεται και με την κοινωνική διάσταση της εμπειρίας της ασθένειας, δεδομένου ότι λειτουργεί ως μια μαρτυρία που μπορεί να βοηθήσει κι άλλους ανθρώπους που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση. Έτσι, το υποκείμενο προβαίνει σε μια *αφήγηση αποκατάστασης*, δηλαδή εκλαμβάνει την εμφάνιση της ασθένειας και τη νοσηλεία ως μια φάση αναμονής ένα πάγωμα μεταξύ υγιούς παρελθόντος και μέλλοντος, έχοντας στο μυαλό του την απελευθέρωση.

Τέλος, *εξωτερικοί μάρτυρες*, σε ένα πρώτο επίπεδο, είναι οι άλλοι ασθενείς του νοσοκομείου και οι συγγενείς τους, όπως ήταν ο Τάσος και ο μπαμπάς του, ο Νικολάκης με την οικογένειά του. Με αυτούς βρίσκεται σε μια ανταποδοτική σχέση, καθώς μοιράζονται καταστάσεις ασθένειας και συνθήκες νοσηλείας και λειτουργούν μέσω της ταύτισης ως ένα είδος καθρέφτη. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, *εξωτερικοί μάρτυρες* είναι η μητέρα του, ο πατριός του Γεράσιμος και ο φίλος του Χρήστος που τον επισκέπτονται και τον κάνουν χαρούμενο, φανερώνοντας τους σημαντικούς άλλους στη ζωή του.

Η λύση της αφήγησης έρχεται, όταν ο αφηγητής είναι υγιής, σε φάση ανάρρωσης πια, έξω από τον χώρο, το δωμάτιο και το παράθυρο του νοσοκομείου,

υπογραμμίζοντας τη σημασία της θέλησης για ζωή, αλλά και τη δύναμη που είχε για να πείσει το μυαλό του να υπακούσει σε αυτήν:

Μετά από τόσο καιρό στην αποθήκη του νοσοκομείου όλοι μοιάζουν να μου γυρνούν την πλάτη. Όχι όμως κι εσύ. Ούτε κι εγώ. Ούτε κι εγώ. Συνεχίζω να χαμογελώ. Νιώθω τυχερός που έζησα. Τυχερός, ή είχα τη δύναμη; Κάτι έμαθα –αλλά δεν σας το λέω. Δεν είναι μυστικό, μπορείτε να το μαντέψετε. Όλα κρέμονται από ένα χαμόγελο και μια κίνηση του μυαλού να υπακούει στη ψυχή.⁶¹

Ο όρος της αποθήκης που χρησιμοποιείται και στον τίτλο, κάνοντας το σχήμα κύκλου, αποδίδει την εμπειρία της νοσηλείας και του εγκλεισμού, δηλαδή του σωματικού περιορισμού, ο οποίος, αν και αποτελεί μια μορφή φυλάκισης, οδηγεί στο τέλος προς την ελευθερία και τη μεταμόρφωση που προσφέρει η τέχνη (λογοτεχνία/ζωγραφική), όπως σημειώνει και στο οπισθόφυλλο του βιβλίου:

Αποθήκη ανθρώπων που μοιάζει με φυλακή. Ένα δωμάτιο όπου πρέπει να μείνεις ζωντανός ως το τέλος. Απομόνωση όπου κόσμος πάει κι έρχεται. Το νοσοκομείο είναι η θορυβώδης τσίρκο και ταυτόχρονα σιωπή. Η σιγή που τα λέει όλα. Μοιάζει ασπρόμαυρο, αλλά κρύβει χρώματα: διχασμό, έρωτα, ζήλια, απογοήτευση, γέλιο. Ο χρόνος παγώνει, αλλά εσύ μεταμορφώνεσαι. Περπατάς αργά και ονειρεύεσαι. Κι αν χρειαστεί, βγαίνεις απ' τα όνειρά σου και γίνεσαι άλλος.

Βιβλιογραφία

Πρωτογενής

Γκιμοσούλης, Κωστής. *Δύο μήνες στην αποθήκη – Με εννιά σχέδια του συγγραφέα*, Αθήνα: Καστανιώτη, 2013.

Δευτερογενής

Αθηνάκης, Δημήτρης. «Κωστής Γκιμοσούλης: Ένας συγγραφέας φτιαγμένος από καλοσύνη, σιωπή και χιλιόμετρα», *Η Καθημερινή*, 07/08/2023, <<https://www.kathimerini.gr/culture/562557541/>>, [Προσπελάστηκε, 5 Σεπτεμβρίου 2023].

⁶¹ Κ. Γκιμοσούλης, *Δύο μήνες στην αποθήκη...*, 86.

- Ανδρουσοπούλου, Αθηνά. «Συστημική και οικογενειακή θεραπεία: Κριτική ανασκόπηση των μετανεωτερικών εξελίξεων», *Ψυχολογία* 11, τχ. 4 (2004).
- Αυδή, Ευρυνόμη και Καραμπά, Θεοδώρα. «Η συμβολή της αφηγηματικής προσέγγισης στην κατανόηση της εμπειρίας του καρκίνου του μαστού», *Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρίας Βορείου Ελλάδος* 8, (2010): 270-294.
- Bal, Mieke. *Narratology: Introduction to the theory of narrative*, Toronto: University of Toronto Press, 2004.
- Bremond Claude, Chatman Seymour, Greimas Algirdas J., Lintvelt Jaap, Martin Wallace και Stanzel Franz. *Σύγχρονη θεωρία της λογοτεχνίας, Θεωρία της αφήγησης*, επιμ. Β. Καλλιπολίτης, Αθήνα: Εξάντας, 1991.
- Bury, Michael. "Chronic Illness as Biographical Disruption", *Sociology of Health and Illness* 4, no 2 (1982): 167-182.
- Γιωτσίδη, Βασιλική και Νικολάτου, Ειρήνη-Κωνσταντίνα. *Η αφηγηματική προσέγγιση στην πράξη – Τεχνικές ενδυνάμωσης και εργαλεία αξιολόγησης της αφήγησης*, Αθήνα: Gutenberg, 2022.
- Γκιμοσούλης, Κωστής. «Η ουσιαστική επανάσταση είναι ένα ζάρι στα χέρια ενός παιδιού» – συνέντευξη στην Ελένη Γκίκα, *Fractal*, 14/01/2015, <<https://www.fractalart.gr/kostis-gkimosoulis-1/>>, [Προσπελάστηκε, 5 Σεπτεμβρίου 2023].
- Culler, Jonathan. *Λογοτεχνική θεωρία – μια συνοπτική εισαγωγή*, μτφρ. Κ. Διαμαντάκου, Κρήτη: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2013.
- Ffion, Lindsay. *The Seven Pillars of Storytelling*, Bristol, UK: Sparkol Books, 2015.
- Frank, Arthur. *The wounded storyteller: Body, illness and ethics*, Chicago: University of Chicago Press, 1995.
- Genette, Gérard. *Σχήματα III. Ο Λόγος της Αφήγησης: Δοκίμιο Μεθοδολογίας και άλλα κείμενα*, μτφρ. Μ. Λυκούδης, Αθήνα: Πατάκης, 2007.
- Greimas Algirdas Julien, Courtés Joseph and Rengstorf Michael. "The cognitive dimension of narrative discourse", *New literary history* 20, no 3 (1989): 563-579.
- Καψωμένος, Ερατοσθένης Γ. *Αφηγηματολογία. Θεωρία και μέθοδοι ανάλυσης της αφηγηματικής πεζογραφίας*, Αθήνα: Πατάκη, 2003.
- Κούρτη, Ιφιγένεια. *Η νοσηματοδότηση της εμπειρίας του καρκίνου του μαστού: Μια αφηγηματική μελέτη*, Διδακτορική διατριβή, Φιλοσοφική σχολή, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2013.
- Mishler, Elliot G. *Research interviewing, context and narrative*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986.

- Morgan, Alice. *Τι είναι η αφηγηματική θεραπεία;*, μτφρ. Α. Χαρβάτης, Αθήνα: University Studio Press, 2011.
- Παπαπαναγιώτου Κώστας, Ρωμανού Βάσω, Σπυροπούλου Ράνια, Κρεμέζη Άννα και Λασκαράτος Άρης. *Θαλάσσιες Χελώνες*, Αθήνα: Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας, 1997.
- Riessman, Catherine. *Narrative analysis*, London: Sage, 1993.
- Rimmon-Kenan, Shlomith. "The story of "I": Illness and narrative identity", *Narrative* 10, no 1 (2002): 9-27.
- Roussi, Pagona and Avdi, Evrinomy. Meaning-making and chronic illness: Cognitive and narrative approaches, *Hellenic Journal of Psychology*, vol 5 (2008): 147-178.
- Shelden, Raman. *Στοιχεία της ποίησης*, μτφρ. Α. Παρίση, Θεσσαλονίκη: Κωνσταντινίδη, 1986.
- Τζούμα, Άννα. *Εισαγωγή στην αφηγηματολογία, θεωρία και εφαρμογή της αφηγηματικής τυπολογίας του G. Genette*, Αθήνα: Συμμετρία, 1997.
- Todorov, Tzvetan. *Ποιητική*, μτφρ. Α. Καστρινάκη, Αθήνα: Γνώση, 1989.
- Φαρίνου-Μαλαματάρη, Γεωργία. *Αφηγηματικές τεχνικές στον Παπαδιαμάντη*, Αθήνα: Κέδρος, 1997.
- Williams, Gareth. "The genesis of chronic illness: Narrative reconstruction", *Sociology of Health and Illness* 6, no 2 (1984): 175-200.
- White, Michael and Epston, David. *Narrative means to therapeutic ends*, New York: WW Norton & Company, 1990.
- White, Michael. "Folk psychology and narrative practice", *Dulwich Centre Journal*, vol 2 (2001): 1-37.
- White, Michael. *Χάρτες αφηγηματικής πρακτικής*, μτφρ. Ι. Στανιμεράκη, Αθήνα: Oposito – Εταιρία αφηγηματικής ψυχοθεραπείας, 2021.